

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ:

ДОВІДНИК ДЛЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Державний
департамент
США

IOM • OIM

Міжнародна
організація
з міграції

Учасники кримінального провадження

У кримінальному провадженні беруть участь сторони, які мають особливий процесуальний статус і повноваження, виконують різні завдання й мають власні інтереси.

Функцію правосуддя здійснюють:

1. Суддя (або колегія суддів у складі не менше трьох професійних суддів)¹.
2. Слідчий суддя².

Сторона обвинувачення:

3. Прокурор.
4. Слідчий.
5. Потерпіла особа³.
6. Представник потерпілої особи.

Сторона захисту:

7. Підозрювана/обвинувачена/підсудна особа (в залежності від того, на якій стадії знаходиться кримінальне провадження).
8. Захисник підозрюваної/обвинуваченої/підсудної особи⁴.

Інші учасники кримінального провадження:

9. Свідки.
10. Перекладачі.
11. Експерти⁵.
12. Спеціалісти⁶.

---

¹ З урахуванням тяжкості злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі більше 10 років, функція правосуддя у кримінальному провадженні здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів.

² Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

³ Тут і далі по тексту термін «потерпіла особа» включає потерпілих як жіночої, так і чоловічої статі.

⁴ Тут і далі по тексту термін «підозрювана/обвинувачена/підсудна особа» включає осіб як жіночої, так і чоловічої статі.

⁵ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

⁶ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

Кримінальне провадження включає в себе досудове розслідування і судове провадження.

Оскільки завданням кримінального провадження, як під час **досудового розслідування**, так і в ході **судового розгляду**, є з'ясування всіх обставин вчиненого злочину та встановлення об'єктивної істини, то й усі його учасники в межах своїх повноважень залучаються до реалізації своїх процесуальних прав та виконання обов'язків.

Для того щоб легше було розібратись у сутності кримінального провадження, почнімо з самого початку — тобто з того моменту, коли потерпіла внаслідок злочину особа подає заяву до територіального органу поліції. За наявності такої заяви уповноважений слідчий починає досудове розслідування. Також досудове розслідування може розпочинати і прокурор.

Далі до кримінального провадження долучаються **свідки**, які дають слідчому показання про обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження. Слідчий збирає докази винуватості **підозрюваного**, а **захисник підозрюваного** намагається їх спростувати. Слідчий, визнавши зібрані докази достатніми, складає обвинувальний акт і, після його затвердження прокурором, звертається до суду, щоб особи, які вчинили злочин, були притягнуті до відповідальності.

Потерпіла особа. Права та обов'язки

Потерпілий/потерпіла — це особа, якій внаслідок злочину було завдано моральної⁷, фізичної⁸ або майнової⁹ шкоди. Тобто людина, з якою поводитись жорстоко, через що вона зазнала моральних страждань, отримала тілесні ушкодження або майно якої було знищено чи пошкоджено. Права й обов'язки потерпілої особи виникають з моменту подання заяви про вчинення щодо нього/неї кримінального правопорушення або заяви про залучення його/її до провадження як потерпілої особи.

Потерпіла особа має право:

- **бути повідомленою про свої права та обов'язки** (тобто особа, яка прийняла заяву про вчинення злочину або слідчий, який ухвалив рішення про визнання особи потерпілою, повинні вручити пам'ятку про процесуальні права та обов'язки, а також, на прохання потерпілої особи, права й обов'язки, що викладені в пам'ятці, мають бути роз'яснені особою, яка її вручила);
- **давати пояснення, показання або відмовитися їх давати** (тобто розповісти про всі відомі обставини кримінального правопорушення, а також про все те, що здається важливим для встановлення істини; давати показання — це право, а не обов'язок);
- **не свідчити проти** близьких родичів та членів сім'ї; але необхідно пам'ятати, що за дачу завідомо неправдивих показань наступає кримінальна відповідальність;
- **подавати докази** (тобто надавати слідчому, прокурору та суду всі необхідні показання, речі та документи, а також будь-що інше, що може сприяти досудовому розслідуванню та судовому розгляду кримінального провадження);

⁷ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

⁸ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

⁹ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

- **мати представника** (тобто мати адвоката, який буде представляти інтереси потерпілої особи в кримінальному провадженні та надавати іншу юридичну допомогу);
- **заявляти відводи та клопотання** (заявляти відводи¹⁰ прокурору, слідчому, судді, якщо стало відомо, що вони чи їхні близькі родичі зацікавлені в результатах кримінального провадження або вони вже раніше брали участь у цьому кримінальному провадженні як свідки, експерти, перекладачі)¹¹;
- **подавати скарги на дії особи, яка проводить досудове розслідування** (тобто скаржитись на дії слідчого, якщо той порушує права потерпілої особи, ставиться упереджено, підвищує голос, погрожує, змушує говорити те, чого насправді не було, або в інший спосіб ставить під загрозу об'єктивність розслідування. Скарги можна подавати до керівництва слідчого або до прокуратури, суду у довільній письмовій формі викладення)¹²;
- **подавати клопотання про забезпечення безпеки** (тобто просити про захист щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї за наявності загрози життю, здоров'ю, житлу чи майну)¹³;
- **користуватися рідною мовою** (у разі необхідності слідчий повинен забезпечити участь перекладача за рахунок держави);
- **на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди** (відшкодування завданої шкоди — це **найважливіше право** потерпілої особи. Відшкодування збитків може полягати у добровільному задоволенні претензій, оскільки підозрюваний, обвинувачений чи, за їхньою згодою, інша особа має право на різних стадіях кримінального провадження відшкодувати завдану потерпілій особі шкоду. Треба знати, що найбільш ефективним способом відшкодування збитків є пред'явлення цивільного позову до підозрюваного/обвинуваченого на досудових стадіях кримінального провадження, тобто до початку судового розгляду кримінального провадження);

---

¹⁰ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

¹¹ Див. розділ «Терміни кримінального провадження» та Додаток 1.

¹² Див. Додаток 2.

¹³ Див. розділ «Забезпечення безпеки», Додаток 1.

- **ознайомлюватися з усіма матеріалами кримінального провадження** (після закінчення досудового слідства потерпіла особа має право не лише ознайомитися з матеріалами кримінального провадження, а й отримати копії матеріалів, які безпосередньо стосуються вчиненого злочину);
- **під час судового розгляду особисто або через свого представника підтримувати обвинувачення** (тобто, якщо прокурор відмовиться від обвинувачення, вважаючи, що в діях обвинуваченого немає складу злочину, потерпіла особа має право наполягати на продовженні судового розгляду);
- **брати участь у судових дебатах** (виступати з промовою щодо оцінки встановлених обставин під час кримінального провадження, досліджених доказів та міри покарання обвинуваченому).

Потерпіла особа зобов'язана:

- **прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду** (можна просити призначити інший час для зустрічі, якщо немає можливості прийти у запропонований час, пояснивши причину (наприклад, через хворобу). Але НЕ МОЖНА не прибути без поважних причин, якщо щодо зустрічі вже було домовлено);
- **не перешкоджати встановленню обставин вчинення злочину** (зокрема, давати правдиві показання, тобто розповідати лише правду, нічого не приховуючи й не вигадуючи; не перешкоджати свідку, експерту чи іншим учасникам кримінального провадження прибути до слідчого за викликом, не примушувати їх відмовитися від раніше наданих показань тощо);
- **не розголошувати відомостей, що стали відомі в ході кримінального провадження** (тобто нікому не розповідати без дозволу слідчого, прокурора чи суду про те, що стало відомо у зв'язку з участю у кримінальному провадженні).

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ
свої **права**,
щоб їх сміливо відстоювати,
та обов'язки —
їх треба неухильно виконувати!

Свідок

Свідок — це особа, яка була очевидцем події злочину або якій можуть бути відомі обставини, що мають значення у кримінальному провадженні.

Якщо Вас запрошено як свідка, Ви маєте право:

- 1) **знати, у зв'язку з чим і щодо якого кримінального провадження Вас викликають** (тобто із чим пов'язана інформація, яку слідству необхідно отримати від Вас, що, власне, сталося і з ким; це має пояснити слідчий);
- 2) **користуватися під час давання показань правовою допомогою адвоката;**
- 3) **відмовитися давати показання щодо себе, членів своєї сім'ї та близьких родичів** (тобто, якщо Ви володієте інформацією, яка може стати підставою для висунення підозри, обвинувачення у вчиненні Вами, Вашими близькими родичами чи членами Вашої сім'ї кримінального правопорушення);
- 4) **давати показання рідною або іншою мовою, якою Ви вільно володієте, і користуватися допомогою перекладача** (кримінальне провадження здійснюється державною мовою, але, якщо Ви нею не володієте чи недостатньо володієте, можна подати клопотання слідчому чи судді щодо призначення Вам перекладача за рахунок держави);
- 5) **заявляти відвід перекладачеві** (тобто пред'являти вимоги щодо відводу перекладача, якщо він здійснює неправдивий переклад Ваших показань чи тексту документів);
- 6) **користуватися нотатками й документами** (при даванні показання в тих випадках, коли вони стосуються будь-яких розрахунків та інших даних, які важко тримати в пам'яті);
- 7) **ознайомлюватися з протоколом допиту** та заявляти клопотання про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, власноруч робити такі доповнення й зауваження;
- 8) **подавати скарги прокурору на дії слідчого**, якщо він порушував Ваші права;

- 9) **отримувати відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для надання показань** (йдеться про витрати на дорогу, проживання, якщо Вам доводиться їхати в інше місто. За Вами зберігається середньомісячна заробітна плата або відшкодовуються збитки за відрив від Ваших занять. Такі витрати має відшкодувати слідство або суд, залежно від того, хто Вас викликав. Ви маєте запитати в слідчого, до кого саме потрібно звернутися, посилаючись на **ст. 122 Кримінально-процесуального кодексу України** «Витрати, пов'язані із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів»).
- 10) **заявляти клопотання про забезпечення безпеки** (якщо у Вас є підстави вважати, що Вам, членам Вашої сім'ї загрожує небезпека через Вашу участь у кримінальному провадженні у якості свідка, Ви маєте право подати клопотання слідчому, слідчому судді про застосування щодо Вас, членів Вашої сім'ї заходів безпеки).

Ви зобов'язані:

- 1) **прибути за викликом до слідчого, прокурора чи суду в зазначене місце та час** (Ви можете просити перенести зустріч, пояснивши, з яких поважних причин Ви не можете з'явитися);
- 2) **давати правдиві показання під час кримінального провадження** (тобто повідомляти відомі Вам обставини, нічого не приховуючи й не вигадуючи);
- 3) **не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора чи суду відомостей кримінального провадження** (тобто нікому не розповідати про те, що стало Вам відомо у зв'язку з участю у кримінальному провадженні).

ПАМ'ЯТАЙТЕ,
що за невиконання цих обов'язків
до **Вас можуть** бути застосовані різні санкції —
від грошового стягнення до притягнення до кримінальної відповідальності
в разі надання завідомо неправдивих показань
або розголошення відомостей досудового розслідування.

Інші учасники процесу

Представник потерпілої особи

Якщо Ви берете участь у кримінальному провадженні в якості потерпілої особи, у Вас може бути представник, тобто адвокат. Адвокат буде користуватися Вашими процесуальними правами для того, щоби представляти Ваші інтереси під час досудового розслідування та у суді, якщо Ви не можете робити це самостійно. Повноваження на участь у кримінальному провадженні адвоката підтверджується свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю¹⁴ та ордером, договором або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Прокурор

Прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, він уповноважений починати та доручати проведення досудового слідства, доручати проведення слідчих (розшукових) дій, скасовувати незаконні постанови слідчого, ініціювати заміну слідчого, продовжувати строки слідства. На етапі досудового розслідування Вам, швидше за все, не доведеться зустрічатися з прокурором, оскільки його роль полягає в здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Але в суді Ви з ним тісно співпрацюватимете, адже прокурор підтримує державне обвинувачення. Тобто, коли розпочнеться судове слідство, саме прокурор виступатиме на Вашому боці проти обвинуваченої особи. Прокурор доведитиме, що обвинувачена особа вчинила злочин, та вимагатиме для неї відповідного покарання.

---

¹⁴ Відомості про адвоката повинні бути внесені до Єдиного реєстру адвокатів України.

Підозрювана особа. Обвинувачена особа

Підозрювана особа — це та особа, якій слідчий або прокурор письмово повідомили про підозру у вчиненні нею злочину, чи особа, яку було затримано за підозрою у вчиненні злочину. Особа буде визнаватися підозрюваною до моменту передачі обвинувального акта щодо неї до суду.

Обвинувачена особа — це та особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду. Тобто, коли слідчий, за результатами проведених слідчих (розшукових) дій, переконується в наявності достатньої сукупності доказів, які вказують на винуватість цієї особи в учиненні злочину, він складає обвинувальний акт, що затверджується прокурором та свідчить про закінчення досудового слідства. Проте остаточне рішення про винуватість особи може винести тільки суд. До того часу, поки суд не винесе такого рішення, яке називається обвинувальним вироком, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину.

Захисник підозрюваної/обвинуваченої особи.

Захисник — це адвокат, який має свідоцтво на право зайняття адвокатською діяльністю та надає правову допомогу особі, що виступає підозрюваною/обвинуваченою у кримінальному провадженні. Його основне завдання — діяти в інтересах підозрюваної/обвинуваченої особи, з'ясувати всі обставини злочину, щоби спростувати підозру чи обвинувачення, довести невинуватість, пом'якшити чи взагалі виключити відповідальність особи, яку він захищає у кримінальному провадженні.

Для цього адвокат має право:

- брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях за участю підозрюваної/обвинуваченої особи;
- брати участь у судовому розгляді кримінального провадження, ставити питання потерпілій особі, свідкам;
- висловлювати свою думку в суді щодо клопотань інших учасників судового процесу (інакше кажучи, адвокат може заперечувати або підтверджувати, що клопотання потерпілої особи чи свідка може бути задоволене).

Захисник не може:

- погрожувати потерпілій особі чи свідкам, тиснути на них у будь-який спосіб;
- розголошувати інформацію, що стала відомою адвокату під час кримінального провадження (зокрема про особисте життя потерпілих осіб чи свідків);
- вимагати надання інформації чи інших відомостей від потерпілої особи щодо вчиненого кримінального правопорушення інакше як під час судового засідання.

Слідчий суддя

Слідчий суддя — це особа, яка здійснює контроль за дотриманням прав і законних інтересів учасників процесу та забезпечує законність застосування заходів кримінального провадження. Слідчий суддя не виконує функції правосуддя. Він/вона розглядає клопотання слідчого, прокурора щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, арешту майна, проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, застосування запобіжних заходів¹⁵.

---

¹⁵ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

Суддя

Суддя — це особа, яка на професійній основі уповноважена здійснювати правосуддя: всебічно дослідити всі докази у кримінальному провадженні, проаналізувати їх та прийняти на їх основі судові рішення, яке має бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. Наймовірніше, із суддею Ви будете зустрічатися тільки у судових засіданнях. Суддя головує в судовому засіданні:

- скеровує хід судового засідання;
- визначає, в якій послідовності досліджуватимуться докази;
- задовольняє чи відхиляє клопотання сторін;
- оголошує про початок/завершення судових дебатів;
- надає обвинуваченій особі останнє слово;
- ухвалює судові рішення у формі вироків та ухвал.

Після закінчення судових дебатів суддя негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення **обвинувального або виправдувального вироку**.

ПАМ'ЯТАЙТЕ:

у процесі також беруть участь:

представник потерпілої особи — допомагає потерпілій особі;

прокурор — підтримує державне обвинувачення;

підозрювана/обвинувачена особа — захищається від обвинувачень;

захисник підозрюваної/обвинуваченої особи — допомагає підозрюваній/обвинуваченій особі;

СУДДЯ — виносить остаточне рішення.

Що відбувається під час досудового розслідування?

Що таке досудове розслідування?

Досудове розслідування здійснюється у формі досудового слідства. Досудове слідство здійснює слідчий, і розпочинається воно з моменту внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Досудове слідство — це процес, протягом якого слідчий повинен встановити всі обставини вчинення злочину:

- що саме сталося;
- чи має подія, що сталася, ознаки злочину;
- хто може бути винуватим у тому, що сталося;
- чиї права було порушено внаслідок вчинення злочину;
- чи достатньо доказів того, що підозрювані особи дійсно могли вчинити цей злочин;
- кому заподіяно шкоду;
- вид і розмір шкоди, завданої злочином.

Досудове слідство закінчується направленням до суду обвинувального акта або закриттям кримінального провадження, якщо встановлено, що подія, яка сталася, не має ознак злочину, або не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді та вичерпані можливості їх отримати.

Скільки часу триває досудове розслідування?

Досудове розслідування має тривати не більш як два місяці з дня повідомлення особи про підозру у вчиненні нею злочину. Але якщо досудове розслідування неможливо закінчити у визначений строк внаслідок складності, продовжити його може відповідний прокурор до трьох, шести, або найбільше — до дванадцяти місяців.

Хто бере участь у досудовому слідстві?

Потерпіла особа (тобто особа, якій внаслідок злочину було завдано моральної, фізичної або майнової шкоди).

Представник потерпілої особи (адвокат, який надає правову допомогу потерпілій особі).

Підозрювана особа (особа, якій повідомлено про підозру або затримано за підозрою у вчиненні злочину).

Захисник підозрюваної особи (адвокат, який надає підозрюваній особі правову допомогу).

Слідчий (працівник органу поліції, обов'язком якого є здійснювати досудове слідство).

Свідок (особа, якій відомі обставини, що мають значення для кримінального провадження, чи яка була очевидцем вчиненого злочину, що розслідується).

Експерти, спеціалісти (особи, які володіють спеціальними знаннями, залучаються до проведення експертиз, надають технічну допомогу, консультації з питань, для вирішення яких необхідні наукові знання під час досудового розслідування та судового розгляду).

Перекладачі (особи, що здійснюють переклад учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, або переклади текстів документів чи інших матеріалів).

З яких процесуальних дій складається досудове слідство?

В ході досудового слідства слідчий, найімовірніше, залучатиме Вас для проведення допитів та пред'явлення для впізнання.

- **Допит потерпілої особи**

Це одна зі слідчих дій, яку провадить слідчий, з метою отримання показань про обставини, що мають значення у кримінальному провадженні.

Слідчий також може провести одночасний допит двох чи більше раніше допитаних осіб для з'ясування розбіжностей у показаннях, якщо такі виникли. Такі допити можуть проводитися між потерпілою особою та свідком або потерпілою особою та підозрюваним.

- **Пред'явлення особи для впізнання¹⁶**

Після попереднього допиту Вам можуть показати не менше трьох осіб, імовірно, схожих між собою. Серед них Ви маєте упізнати того, хто вчинив злочин. У разі виникнення сумнівів щодо особи, яку Ви впізнаєте, не говоріть про це вголос. Адже якщо одна із цих осіб справді є підозрюваною, він/вона зможе пізніше скористатися Вашими сумнівами, захищаючись у суді. Так само не потрібно боятися вказати на підозрювану особу, якщо Ви в цьому впевнені. Саме такий підхід сприятиме невідворотності покарання.

Законом передбачено, що з метою забезпечення безпеки учасників, пред'явлення для впізнання може здійснюватися у спеціально обладнаних приміщеннях з установленим екраном поза візуальним та аудіо-спостереженням того, кого впізнають. Тобто, Ви будете бачити та чути людей, які знаходяться за екраном, а вони Вас — ні.

Вам також можуть пред'явити фотографії із зображенням осіб (не менше чотирьох), серед яких Ви маєте впізнати підозрювану особу.

Пам'ятайте про те, що на боці особи, яка говорить правду, завжди стоїть закон, а за надання неправдивих показів, навпаки, передбачена кримінальна відповідальність.

---

¹⁶ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

• Складання протоколів

Про проведення будь-яких слідчих (розшукових) дій (допитів, обшуків чи пред'явлень для впізнання) слідчий складає протоколи. Це — важливі процесуальні документи, які будуть використовуватися в суді. Саме тому важливою є правильна та повна фіксація ходу і результатів слідчих (розшукових) дій в протоколі, щоб усі внесені в протокол відомості відповідали дійсності та кожна сторінка протоколу була підписана кожним учасником дії, який брав у ній участь.

Пам'ятайте! Протоколи завжди потрібно уважно читати перед підписанням. Всі Ваші зауваження та доповнення слідчий повинен внести до протоколу.

Слідчий¹⁷

Слідчий є уповноваженою особою органів досудового розслідування, основний обов'язок якого — здійснювати досудове слідство в кримінальному провадженні.

Слідчий уповноважений:

Починати досудове розслідування за наявності для цього підстав.

- **проводити ті чи інші слідчі (розшукові) дії**, спрямовані на отримання, збирання або перевірку вже отриманих доказів у кримінальному провадженні, зокрема це допит, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, обшук, огляд та ін. Такі слідчі (розшукові) дії дають можливість слідчому всебічно, повно та неупереджено дослідити всі обставини кримінального провадження;
- **звертатися до слідчого судді з клопотанням, погодженим з прокурором, про застосування запобіжного заходу щодо підозрюваної особи.** (Мета таких заходів — попередити перешкодження проведенню досудового розслідування, а саме переховування підозрюваної особи від досудового слідства, знищення речових доказів, здійснення незаконного впливу на потерпілих осіб, свідків та інших учасників кримінального провадження. Такими заходами є тримання під вартою, домашній арешт, грошова застава та ін.);
- **дозволяти представникові потерпілої особи брати участь у досудовому розслідуванні;**
- **викликати потерпілу особу, свідка та інших учасників кримінального провадження на допити, пред'явлення для впізнання, проведення інших процесуальних дій** (тобто у письмовій чи усній формі повідомляти потерпілу особу, свідка та іншу особу з'явитися для надання показань чи участі у проведенні процесуальних дій);
- **виносити постанову про забезпечення безпеки потерпілої особи чи свідка на їхнє прохання;**
- **повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру;**
- **за результатами досудового розслідування складати обвинувальний акт**, після затвердження якого прокурором, звертатися до суду, щоб кожна особа, яка вчинила злочин, була притягнена до відповідальності.

¹⁷ Маються на увазі особи чоловічої та жіночої статі.

Слідчий зобов'язаний:

- **розглядати та приймати рішення щодо суті наданих йому клопотань¹⁸ у триденний термін** (тобто вирішувати, чи можна дозволити те, про що просять учасники досудового слідства у своїх клопотаннях);
- **пояснити потерпілій особі, свідку, підозрюваній особі їхні права та обов'язки на досудовому слідстві**. При цьому якщо Ви є потерпілою особою чи свідком, якому слідчий роз'яснює права, Ви маєте право уточнювати те, що Вам незрозуміло, з'ясовувати важливі для себе питання. Тільки після цього Ви можете підписати протокол, у якому робиться відмітка про роз'яснення Вам Ваших прав;
- **складати протокол будь-якої слідчої (розшукової) дії** (допиту, пред'явлення для впізнання тощо). Протокол є важливим процесуальним документом, в якому відображається все, що відбувається в ході проведення слідчої (розшукової) дії, а також результати її проведення. Якщо Ви є учасником слідчої (розшукової) дії, то слідчий повинен дати Вам складений протокол для ознайомлення та підпису¹⁹;
- **поважати гідність потерпілих осіб, гуманно ставитися до них, проявляти високу культуру і такт**. У разі недотримання цих вимог Ви можете звернутися зі скаргою до керівника органу досудового розслідування, прокурора чи суду.

Запам'ятайте права та обов'язки слідчого!
Це допоможе Вам почувати себе більш впевнено.

¹⁸ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

¹⁹ Див. розділ «Складання протоколів».

Що відбувається під час судового провадження?

Скільки часу триває суд?

Тривалість судового розгляду законом не встановлена, зазвичай судовий розгляд відбувається протягом кількох засідань і має бути проведений протягом розумних строків з урахуванням складності кримінального провадження, поведінки учасників судового розгляду, інших обставин. Чим складніше провадження, тим більше необхідно судових засідань. Якщо у кримінальному провадженні задіяна велика кількість обвинувачених осіб, свідків, або значна кількість злочинів була вчинена декількома обвинуваченими особами, судовий розгляд може тривати значно більше часу, ніж коли обвинувачується одна особа у вчиненні одного злочину і задіяна незначна кількість потерпілих осіб та свідків.

Як починається судове засідання?

Судове засідання відбувається у спеціально обладнаному приміщенні — залі судових засідань. Головуючий (суддя):

- відкриває судове засідання й оголошує про розгляд кримінального провадження;
- здійснює підготовчу частину судового розгляду, яка включає перевірку явки учасників судового провадження;
- перевіряє повноваження адвокатів;
- повідомляє про фіксування судового розгляду технічними засобами;
- оголошує склад суду;
- роз'яснює про право відводу суду;
- роз'яснює учасникам судового засідання їхні права та обов'язки.

Після цього **суддя просить свідків залишити залу засідання**. Це потрібно для того, щоб уникнути впливу на їхні показання. Далі починається частина, що називається судовим розглядом.

Що таке судовий розгляд?

Судовий розгляд — це процес всебічного, повного і неупередженого дослідження судом всіх обставин, які були встановлені під час досудового розслідування.

Пам'ятайте: всі докази, що були зібрані слідчим та прокурором в ході досудового слідства, повинні бути безпосередньо досліджені під час судового розгляду. Дуже важливо, щоби потерпілі особи завжди давали правдиві й послідовні показання в суді.

Прокурор зачитує **обвинувальний акт**, тобто документ, в якому слідчий описав значимі обставини кримінального правопорушення та у чому полягає обвинувачення. Після цього суддя роз'яснює суть обвинувачення, з'ясовує в учасників судового провадження, які докази слід дослідити та порядок їх дослідження. Першим обвинувачену особу допитує прокурор, а потім його/її захисник. Після цього потерпіла особа може поставити свої запитання обвинуваченому. Далі суд починає досліджувати докази.

Допит потерпілої особи

Суддя з'ясовує, чи отримала потерпіла особа пам'ятку про права та обов'язки і чи вони їй зрозумілі. У разі необхідності суддя роз'яснює їй потерпілій особі й попереджає про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань. Далі **потерпіла особа дає показання**. Після цього прокурор першим ставить запитання та здійснює допит. Захисник обвинуваченої особи також може ставити запитання потерпілій особі.

Допит свідків

Допит **свідків проводиться по черзі**, кожен окремо запрошується до судової зали. Перед початком допиту свідкові роз'яснюють його/її права та повідомляють про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань (крім випадків, коли свідок відмовляється на підставах, встановлених законом²⁰) та за надання завідомо неправдивих показань. Прокурор і захисник обвинуваченої особи можуть ставити свідкам запитання.

---

²⁰ Ст. 63 Конституції України, ч. 3 ст. 18 та ч. 8 ст. 224 КПК України.

Речові докази²¹

Суд досліджує надані сторонами **речові докази**, а також проводить дослідження будь-яких інших доказів, якщо вважає це за потрібне. Потерпіла особа має право брати участь у безпосередньому дослідженні доказів, може подати клопотання про розгляд конкретних матеріалів кримінального провадження або просити суд доповнити судовий розгляд і вказати чим саме.

Якщо під час досудового слідства проводились експертизи, суд може викликати експерта та допитати для роз'яснення експертного висновку.

Після того, як усі докази досліджено, та після вирішення всіх клопотань, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

Судові дебати²²

Під час **судових дебатів** прокурор, потерпіла особа, представник потерпілої особи, обвинувачена особа, його/її захисник можуть виголошувати свої промови, в яких вони висловлюють свої міркування з приводу вчиненого злочину, винуватості обвинуваченої особи, достовірності й переконливості тих чи інших доказів та інших обставин, які, на їхню думку, можуть мати значення.

Останнє слово обвинуваченої особи (підсудної особи)

Після оголошення судових дебатів закінченими суддя надає обвинуваченій особі **останнє слово**. **Ставити запитання обвинуваченій особі під час його/її останнього слова не дозволяється**. Після останнього слова обвинуваченої особи суд негайно виходить до нарадчої кімнати²³ для ухвалення вироку.

---

²¹ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

²² Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

²³ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

Що ще потрібно знати про судові засідання²⁴?

Загалом судові засідання в Україні є відкритими. Це потрібно для унеможливлення будь-яких зловживань з боку учасників судового провадження. Втім, у деяких випадках суд може винести ухвалу про призначення **закритого судового засідання, якщо:**

- обвинувачувана особа є неповнолітньою;
- розглядається справа про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- необхідно забезпечити безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні;
- необхідно запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставини, які принижують гідність особи;
- відкрите засідання може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом.

Ще під час підготовчого судового засідання суд з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснити судовий розгляд.

Порядок розгляду кримінального провадження може бути змінено ухвалою суду за клопотанням сторін.

Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду. Але якщо Ви цього не бажаєте, а обвинувачений уже подав таке клопотання, Ви можете висловити обґрунтоване заперечення проти цього клопотання. Остаточне рішення прийматиме суддя.

Під час судового провадження будуть здійснені:
допит обвинуваченої особи;
допит потерпілої особи;
допит свідків;
дослідження речових доказів;
допит експертів (за необхідності);
судові дебати;
останнє слово обвинуваченої особи;
винесення вироку.

²⁴ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

Чому протягом досудового слідства та судового розгляду важливо говорити правду?

Перш за все, пам'ятайте, що давати неправдиві покази у кримінальному провадженні заборонено законом. За надання завідомо неправдивих показань слідчий, прокурор або суддя можуть притягнути Вас до кримінальної відповідальності. Про це вони повинні повідомити Вас.

Лише даючи правдиві покази, Ви можете розраховувати на те, що істину буде встановлено, а винних — покарано.

Вам немає чого приховувати, отже, саме Ви в цьому процесі маєте говорити правду.

Якщо Ви даєте правдиві покази, слідчий, прокурор, суддя та й власне сам закон — на Вашому боці.

Ви нічого не переплутаете і не забудете, коли говорите правду.

ПАМ'ЯТАЙТЕ:

Ви маєте давати лише правдиві показання під час всього кримінального провадження, тому що:

- це у Ваших інтересах;
- Вам немає чого приховувати;
- закон на Вашому боці;
- це простіше;
- **неправда карається законом.**

Як слухати запитання?

Під час досудового слідства та судового розгляду Вам ставитимуть багато запитань. Щоб на них відповісти, Вам потрібно навчитися правильно їх слухати.

Отже, запам'ятайте, насамперед, таке:

1. **Слухайте уважно.** Намагайтеся зрозуміти кожне слово в поставленому запитанні, адже в кримінальному провадженні лише від одного слова може залежати весь зміст сказаного. **Пам'ятайте**, що під час допиту слідчий не має права ставити запитання у такий спосіб, щоб у них містилася відповідь, її частина або підказка.
2. **Слухайте до кінця.** Не починайте відповідати на запитання раніше, ніж той, хто запитує, завершить фразу. Можливо, зміст запитання буде зовсім іншим, ніж здалося спочатку.
3. **Слухайте спокійно.** Не перебивайте того, хто запитує; не реагуйте емоційно на те, що Вам говорять, до постановки запитання; просто спокійно слухайте — і відповідайте.
4. **Слухайте неупереджено.** Часто учасник процесу, який здається Вам ворожим, може просто виконувати свою роботу й бути зовсім неупередженим щодо Вас.

Питання **потрібно слухати**

- уважно,
- до кінця,
- спокійно,

— **неупереджено.**

Ніколи не перебивайте інших учасників кримінального провадження.

Як відповідати на запитання?

Протягом досудового слідства та під час судового розгляду Вам ставитимуть багато запитань.

Хто це робитиме?

- слідчий, прокурор, Ваш представник (адвокат) (вони на Вашому боці);
- обвинувачувана особа, його/її захисник (вони на боці обвинуваченої особи);
- суддя (має право ставити запитання всім учасникам судового провадження (він/вона на боці правосуддя);
- свідки, експерти та спеціалісти (вони просто виконують свої обов'язки).

На запитання потрібно відповідати:

- **Правдиво.** Відповідаючи на запитання правдиво, Ви допомагаєте слідчому, прокурору, судді дізнатися про те, що саме з Вами трапилось. Приховуючи правду, Ви можете мимоволі допомогти обвинуваченій особі unikнути покарання. Якщо захисник обвинуваченої особи виявить неправдиві показання, у нього/неї будуть усі підстави поставити під сумнів усі Ваші показання. За надання завідомо неправдивих показань передбачено кримінальну відповідальність.
- **Спокійно.** Людина, яка відповідає на будь-які запитання спокійно й гідно, викликає симпатію як у слідчого, так і в судді. У будь-якій конфліктній ситуації психологічна перевага на боці людини, яка зберігає спокій.
- **Детально.** Намагайтеся пригадати якомога точніше все, про що Вас запитують. Цим Ви допоможете кримінальному провадженню — та й собі, оскільки в такий спосіб зможете скоротити тривалість досудового розслідування та судового розгляду. Якщо Вам потрібен час для того, щоб обдумати відповідь на те чи інше запитання, не вагайтеся сказати про це тому, хто його поставив, і використовуйте стільки часу, скільки Вам потрібно.

Не вступайте в суперечки з іншими учасниками кримінального провадження, не намагайтеся переконати кожного у правдивості своїх слів. Пам'ятайте — остаточне рішення приймає тільки суддя, який/яка для уточнення відповідей може сам/сама ставити запитання.

Під час **кримінального провадження** Вам ставитимуть запитання суддя, **прокурор**, слідчий, **обвинувачена особа**, адвокат **обвинуваченої особи**, свідки, **експерти**.
Відповідайте на всі запитання **спокійно, детально, правдиво**.

Чому важливо протидіяти негативним почуттям?

На початку кримінального провадження Ви можете почуватися винним/ винною у тому, що сталося, Вам може бути страшно виступати в суді та свідчити проти обвинуваченої особи. Ви, можливо, відчуватимете розгубленість та невпевненість. Намагайтеся протидіяти таким почуттям.

Чому Ви НЕ повинні відчувати вини?

Потерпіла особа може відчувати провину за те, що з нею сталося, особливо коли обвинувачена особа постійно намагається свою відповідальність перекласти на інших осіб. Проте саме ті, хто вчинив злочин, порушили закон і мають за це відповідати. Ви не могли передбачити те, що сталося. У Ваших діях не було ознак злочину. Отже, намагання викликати у Вас почуття провини — це лише спосіб змусити Вас взяти на себе відповідальність. Якщо хтось каже, що Ви винуваті, пам'ятайте — це один із способів уникнути відповідальності. Винуватим у вчиненні злочину є тільки особа, яка його вчинила, а не потерпілі від злочину.

Чому Вам НЕ слід боятися?

Страх є природньою реакцією людини на небезпеку. Його відчувають усі. Питання полягає в тому, наскільки добре та швидко людина вміє опанувати свій страх. Для цього запам'ятайте таке:

- відчуваючи страх, людина стає уразливою, розгубленою, невпевненою. У такому стані людину набагато легше переконати та змусити робити щось проти власної волі. Ви втрачаєте здатність виважено мислити, реально оцінювати події та контролювати ситуацію.
- для того щоби подолати страх, потрібно бути впевненим у своїх словах, діях та правильно оцінювати ситуацію, яка складається навколо.
- не залишайтеся зі своїми почуттями наодинці. Порадьтеся зі своїм адвокатом та близькими Вам людьми.

Пам'ятайте!

У тому, що сталося, **НЄМАЄ** Вашої провини. Намагайтеся подолати свої негативні почуття та з надією дивитися в майбутнє.

Як поводитися під час зустрічі з обвинуваченою особою?

Під час досудового слідства та в суді Вам доведеться неодноразово зустрічатися з підзрюваною особою (обвинуваченою особою). Що робити, якщо вона поводитиметься зневажливо та агресивно?

По-перше, не бійтеся. Навколо є достатньо людей (слідчий, прокурор, Ваш адвокат), які зможуть захистити Вас.

По-друге, не реагуйте на зневажливі репліки або агресивну поведінку. Мета обвинуваченої особи — залякати та розхвилювати Вас. Намагайтеся реагувати спокійно та виважено. Зосередьтеся на своїй участі у кримінальному провадженні.

Страх — це звичайна реакція. Однак, не треба дозволяти страху блокувати Вашу свідомість.

Пам'ятайте!

При зустрічі з обвинуваченою особою
намагайтеся поводитися спокійно та виважено,
не реагуйте на її репліки,
зосередьтеся на кримінальному провадженні.

Забезпечення безпеки

Забезпечення безпеки — це сукупність заходів, що спрямовані на захист життя, здоров'я, житла та майна учасників кримінального провадження і членів їхніх родин від протиправних посягань з метою здійснення належного правосуддя.

Ви маєте право на забезпечення безпеки, якщо:

1. Ви заявили до правоохоронного органу про вчинення злочину або іншим чином сприяли його розкриттю, розслідуванню, припиненню або запобіганню;
2. Ви є потерпілою особою внаслідок злочину;
3. Ви подали цивільний позов у кримінальному провадженні;
4. Ви є свідком у кримінальному провадженні;
5. Ви є членом сім'ї потерпілої особи, свідка, позивача, особи, яка заявила про злочин.

Якщо у Вас є обґрунтовані підстави непокоїтись з приводу власної безпеки, Ви можете подати заяву про забезпечення безпеки слідчому, прокурору, слідчому судді або до суду (залежно від того, на якій стадії перебуває кримінальне провадження).

Заяву можна скласти в довільній формі. В ній Ви маєте повідомити:

- свій процесуальний статус (чи Ви є потерпілою особою, свідком, членом сім'ї потерпілого, свідка тощо);
- в якому кримінальному провадженні Ви берете участь у цьому статусі;
- які вчинки, слова чи інші дії обвинуваченої особи або інших осіб, певним чином пов'язаних з нею, змушують Вас звернутися з проханням застосувати до Вас заходи безпеки; чому Ви вважаєте, що Вашому життю, здоров'ю, житлу чи майну загрожує небезпека;
- висловлене в довільній формі прохання про призначення заходів безпеки;
- посилайтеся на статтю Кримінально-процесуального кодексу України, відповідно до якої Ви подаєте цю заяву (п. 5 ст. 56 «Права потерпілого» і п. 8 ст. 66 «Права та обов'язки свідка»).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя або суд зобов'язані розглянути Вашу заяву в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках — негайно, прийняти рішення про застосування чи відмову у застосуванні заходів безпеки.

Якщо Вам відмовили у забезпеченні безпеки, Ви можете оскаржити таке рішення в органах вищої інстанції.

У разі, якщо Вас взяли під захист,

Ви зобов'язані:

- 1) виконувати умови здійснення заходів безпеки і законні вимоги органів, які забезпечують безпеку;
- 2) негайно інформувати зазначені органи про кожен випадок погрози або протиправних дій щодо Вас;
- 3) поводитися з майном і документами, виданими Вам у тимчасове користування органом, який забезпечує безпеку, згідно з установленими законодавством правилами.

Ви маєте право:

- 1) подавати клопотання про застосування заходів безпеки або про їх скасування;
- 2) знати про застосування щодо Вас конкретних заходів безпеки;
- 3) вимагати від слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних;
- 4) оскаржувати незаконні рішення чи дії органів, які забезпечують безпеку, у відповідному органі вищого рівня, прокуратурі або суді.

До Вас можуть бути застосовані такі заходи безпеки:

- особистий захист, охорона житла та майна (за Вашої згоди їх можуть здійснювати за Ваші кошти, в інших випадках — за кошти держави);
- видача Вам спеціальних засобів індивідуального захисту (наприклад, газового балончика) і сповіщення про небезпеку;
- використання технічних засобів контролю й прослуховування телефонних та інших розмов, візуальне спостереження за Вами;
- заміна документів та зміна зовнішності;
- зміна місця роботи або навчання;
- переселення в інше місце проживання;
- закритий судовий розгляд
- забезпечення конфіденційності відомостей про Вас.

Забезпечення безпеки — це Ваше невід'ємне право захистити себе та свою родину від неправомірних посягань.

Цивільний позов у кримінальному провадженні

При вчиненні кримінального правопорушення потерпілій особі можуть завдати фізичної²⁵, моральної²⁶ та майнової²⁷ шкоди. Особа, якій завдано шкоди, має право пред'явити цивільний позов.

Якщо Ви вирішили подати цивільний позов у кримінальному провадженні, пам'ятайте:

- Цивільний позов може бути пред'явлено як протягом досудового слідства, так і під час судового засідання, але до початку судового розгляду.
- Цивільний позов пред'являють обвинуваченій особі або особам, які несуть матеріальну відповідальність за неї (батькам, законним опікунам тощо).
- Про те, що Ви можете пред'явити позов, Вас або Вашого адвоката повинен попередити **слідчий**. Але якщо він цього не робить, а Ви вважаєте, що маєте усі підстави для позову, повідомте йому/їй про свої наміри. Він/вона повинен допомогти Вам скласти позов.
- Якщо Ви не встигли пред'явити позов протягом досудового слідства, Ви можете зробити це на початку судового засідання, а саме під час його **підготовчої частини**. Суддя має спитати, чи маєте Ви намір заявити цивільний позов.
- Щоб особа вважалася цивільним позивачем, прийняття відповідного процесуального рішення суддею не вимагається, достатньо своєчасно подати позовну заяву.
- У позовній заяві про відшкодування моральної (немайнової) шкоди має бути зазначено, в чому полягає ця шкода, якими неправомірними діями чи бездіяльністю її заподіяно, з яких міркувань потерпіла особа виходить, визначаючи розмір шкоди, та якими доказами це підтверджується.

²⁵ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

²⁶ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

²⁷ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

- Відшкодування розміру майнової шкоди підтверджується належними, допустимими та достовірними доказами. Майнова шкода поділяється на шкоду в майні та неотримані доходи, які потерпіла особа могла б отримати при звичайних умовах, якби її право не було порушено.
- Якщо Ви подали цивільний позов, обов'язок доказування виду та розміру шкоди покладається на слідчого та прокурора.

Пам'ятайте: у кожному випадку Ви маєте право вимагати відшкодування моральної шкоди. Завжди є обставини, що свідчать про спричинення Вам моральної шкоди, однак Вам потрібно буде надати докази погіршення стану здоров'я, наявності психологічної травми, фізичних та психічних страждань, порушення життєвих зв'язків, порушення стосунків з оточуючими людьми, що в сукупності і свідчить про спричинення Вам моральної шкоди в розмірі, який визначає суд з урахуванням поданих доказів. Якщо Ви перебували в Медичному реабілітаційному центрі²⁸ для осіб, які постраждали від торгівлі людьми, Ви можете надати висновок спеціалістів Центру як доказ на відшкодування фізичної та моральної шкоди.

Пам'ятайте!

Ви можете подати цивільний позов на стадії досудового розслідування або підготовчого судового засідання²⁹, але **до початку** судового розгляду.

²⁸ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

²⁹ Див. розділ «Терміни кримінального провадження».

Встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми

Статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, дає можливість отримати державну допомогу, зокрема:

- 1) одноразову грошову допомогу на рівні прожиткового мінімуму;
- 2) медичне обстеження і лікування;
- 3) допомогу у відновленні документів;
- 4) послуги з професійної підготовки, перепідготовки та подальшого працевлаштування;
- 5) допомогу в отриманні освіти;
- 6) правову допомогу.

Для того щоб отримати статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, необхідно:

- 1) звернутися до найближчої районної або обласної державної адміністрації (у деяких областях це може бути управління/департамент соціального захисту населення або управління/департамент у справах сім'ї та молоді);
- 2) разом з відповідальним працівником підготувати пакет документів.

Працівник державної служби подає відповідні документи та заяву про встановлення статусу на розгляд Міністерства соціальної політики України.

Рішення Міністерства соціальної політики має надійти протягом 30 днів з моменту звернення.

Якщо з певних причин у встановленні статусу відмовлено, заявник має право оскаржити це рішення в суді.

Контактну інформацію посадових осіб, відповідальних за проведення процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, (обласний рівень) можна знайти за посиланням:

http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=162832&cat_id=150245

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ:

Звернення щодо встановлення статусу — це цілком **добровільна справа!**

Постраждала особа може отримати статус, навіть якщо **не бажає співпрацювати з правоохоронними органами.**

Для встановлення статусу **не є обов'язковою наявність реєстрації** (прописки).

Вся інформація про звернення **є конфіденційною.**

Терміни кримінального провадження

Тут Ви можете ознайомитися зі значеннями деяких найважливіших термінів кримінального провадження.

Вирок суду — судове рішення в кримінальному провадженні. Може бути обвинувальним (особу визнають винуватою у учиненні злочину) чи виправдувальним (особу визнають невинною в учиненні злочину).

Відвід — це заявлена неможливість брати участь у справі для учасників процесу.

Докази — це фактичні дані, отримані у визначеному законом порядку, на підставі яких встановлюються факти та обставини, що мають значення для кримінального провадження.

Досудове слідство — процес встановлення всіх обставин кримінального провадження, який закінчується направленням до суду обвинувального акта або закриттям кримінального провадження.

Запобіжні заходи — заходи забезпечення кримінального провадження, застосування яких супроводжується обмеженням конституційних прав і свобод громадян, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення (особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою).

Забезпечення безпеки — сукупність заходів, що застосовуються для захисту учасників кримінального провадження і членів їхніх родин від протиправних посягань.

Захисник обвинуваченого — адвокат, який має свідоцтво на право зайняття адвокатською діяльністю та представляє інтереси обвинуваченого в кримінальному провадженні.

Експерт — особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями і має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи та надання висновку.

Єдиний реєстр досудових розслідувань (ЄРДР) — це електронна база даних, у якій здійснюється збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних про досудові розслідування.

Клопотання — це письмове звернення з проханням про здійснення певних процесуальних дій у кримінальному провадженні.

Кримінальне провадження — процес, спрямований на забезпечення повного та неупередженого розслідування злочину, встановлення всіх обставин з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до відповідальності, що складається з досудового розслідування та судового розгляду.

Майнова шкода — це пряма дійсна шкода, завдана майну потерпілої чи іншої особи.

Моральна шкода — це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, заподіяних потерпілій особі.

Медичний реабілітаційний центр з надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми Представництва МОМ в Україні — спеціалізований заклад для реабілітації та відновлення здоров'я постраждалих.

Нарадча кімната — це окреме приміщення суду, призначене для обговорення результатів розгляду кримінального провадження та ухвалення судового рішення.

Обвинувальний акт — це процесуальний документ про закінчення досудового розслідування, що складає слідчий і затверджує прокурор.

Обвинувачена особа (підсудна особа) — це особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду. Терміни «обвинувачена особа» та «підсудна особа» є синонімами, що дозволяє констатувати їх рівнозначність.

Підозрювана особа — це особа, якій повідомлено про підозру або яку затримали за вчинення кримінального правопорушення.

Підготовче судове провадження — це перший важливий етап судового провадження, на якому суд зобов'язаний перевірити матеріали кримінального провадження, визначити дату, час та місце судового розгляду, склад суду тощо.

Постанова — рішення, прийняте слідчим або прокурором під час досудового слідства.

Потерпіла особа — це особа, яка внаслідок злочину зазнала моральної, фізичної або майнової шкоди.

Права та обов'язки потерпілої особи — виникають з моменту подання заяви про вчинення щодо неї/нього кримінального правопорушення або заяви про залучення її/його до провадження як потерпілої(ого).

Представник потерпілої особи — адвокат, який має свідоцтво на право зайняття адвокатською діяльністю та представляє інтереси потерпілої особи в кримінальному провадженні.

Пред'явлення особи для впізнання — слідча дія, яка полягає в пред'явленні потерпілому(лій) особи, яку необхідно впізнати і пояснити за сукупністю яких ознак її було впізнано.

Протокол — письмовий документ, у якому слідчий чи прокурор фіксує хід та результати проведення певної процесуальної дії (допиту, пред'явлення для впізнання, обшуку тощо).

Речові докази — предмети (документи, цінності, гроші, автотранспорт та інші речі), які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюється під час кримінального провадження.

Свідок — це особа, яка була очевидцем вчиненого злочину, або якій можуть бути відомі обставини, що мають значення у кримінальному провадженні.

Слідчий — уповноважена особа органу досудового розслідування, яка провадить досудове слідство у кримінальному провадженні.

Судове засідання — це процесуальна форма розгляду кримінальних проваджень.

Судовий розгляд — це процес дослідження доказів у суді для з'ясування істини у кримінальному провадженні.

Судові дебати — самостійна частина судового розгляду, коли прокурор, потерпіла особа, обвинувачений, його захисник та інші учасники судового розгляду виступають з промовами, в яких оцінюють обставини, встановлені під час кримінального провадження, та досліджені докази, обґрунтовуючи свої висновки з питань, що підлягають вирішенню судом.

Суддя — особа, яка головує у судовому засіданні, здійснює судовий розгляд та виносить рішення (вирок) у кримінальному провадженні.

Слідчий суддя — особа, яка здійснює контроль за дотриманням прав і законних інтересів осіб та забезпечує законність застосування заходів кримінального провадження на стадії досудового розслідування, розглядає клопотання слідчого, прокурора щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, арешту майна, проведення обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, застосування запобіжних заходів.

Спеціаліст — це учасник кримінального провадження, який володіє спеціальними знаннями й навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації з цих питань.

Фізична шкода — сукупність змін, що сталися з людиною внаслідок вчинення кримінального правопорушення (тілесні ушкодження, розлад здоров'я, фізичні страждання).

Додаток 1 (ЗРАЗОК КЛОПОТАННЯ)

Старшому слідчому Управління поліції Подільського району
Головного управління Національної поліції в м. Києві
старшому лейтенантові Вишневському О. О.

Громадянки Петренко Алли Анатоліївни, яка проживає за адресою: м. Київ, вул. Хорива, 5

Клопотання

Постановою слідчого від (дата) мене було визнано потерпілою у кримінальному провадженні № за фактом (торгівлі людьми). Через два дні після винесення постанови підозрюваний у цій справі С. почав телефонувати мені додому й погрожувати, наполягаючи на тому, щоб я відмовилась від своїх показань. В якості доказу вищевикладеного я можу повідомити номер мобільного телефону, з якого надходили дзвінки з погрозами. Зважаючи на характер злочину, у вчиненні якого підозрюється С., та на зміст його погроз щодо мене, а також на те, що він володіє інформацією про місце мого проживання та роботи, мій розпорядок дня, а також про те, що я проживаю сама, я маю реальні підстави боятися реалізації цих погроз. З огляду на вищезазначене та керуючись п. 5 ч. 1 ст. 56 КПК України,

ПРОШУ:

1. Вжити щодо мене відповідних заходів безпеки.

(дата)

Петренко А. А.
(підпис)

Додаток 2 (ЗРАЗОК СКАРГИ)

Начальнику слідчого підрозділу Управління поліції Подільського району
Головного управління Національної поліції в м. Києві майору Іваненку І. І.
Громадянки Петренко Алли Анатоліївни, що проживає за адресою: м. Київ, вул. Хорива, 5

Скарга

У провадженні слідчого Сидоренка П. П. перебуває кримінальне провадження (№..., розпочате за ст. ..., за фактом...). Мене визнано потерпілою в цьому провадженні, про що слідчий Сидоренко виніс постанову № (...). Після визнання мене потерпілою громадянин С., щодо якого винесений акт про підозру в цьому кримінальному провадженні, почав телефонувати мені та погрожувати. Зважаючи на характер злочину, у вчиненні якого підозрюється гр. С., а також на інформацію, що міститься в моїх показаннях як потерпілої, я маю реальні підстави побоюватись за своє життя та здоров'я.

Керуючись п. 5 ч. 1 ст. 56 КПК України, 21 січня 2013 року я подала на ім'я слідчого Сидоренка П. П. заяву з проханням забезпечити мені безпеку відповідно до вимог чинного законодавства. На підтвердження факту погроз з боку підозрюваного я надала номер мобільного телефону, з якого надходили дзвінки з погрозами фізичної розправи за мою подальшу участь у кримінальному провадженні.

Відповідно до закону, слідчий мусив розглянути мою заяву в триденний термін і надати об'єктивну відповідь. Утім від моменту подання мною заяви пройшов уже тиждень, але відповіді я досі не отримала. На мої запитання слідчий відповідала відмовляється, кажучи, що в нього й так багато справ.

Керуючись п. 5 ч. 1 ст. 56 КПК України,

ПРОШУ:

1. Зобов'язати слідчого Сидоренка П. П. розглянути мою заяву по суті.
2. Негайно вжити щодо мене заходів безпеки, оскільки цей випадок я вважаю невідкладним.

(дата)

Петренко А. А.
(підпис)

Громадські організації, що надають допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми

Вінниця

ВОПО «Джерело надії»
Алла Студілко
Тел.: (38 0432) 53 10 94
Моб.: (38 067) 135 57 61
E-mail: astudilko@gmail.com
Facebook:
<https://www.facebook.com/djerelo.nadii>

Дніпропетровськ

Дніпропетровська обласна громадська організація «Промінь»
Олена Моргун
Моб.: (38 066) 407 20 38
E-mail: morgunolena@gmail.com
Facebook:
<https://www.facebook.com/ngopromin>

Донецьк

Для отримання інформації,
будь ласка, зверніться до
Представництва МОМ в Україні
Тел.: (38 044) 568 50 15
E-mail: iomkievcomm@iom.int
Website: www.iom.org.ua,
<http://stoptrafficking.org>
Facebook:
<https://www.facebook.com/IOM.Ukraine>

Житомир

Жіночий інформаційно-консультативний центр
Ірина Бабенко,
Марія Калімчук
Тел.: (38 0412) 40 07 31
Тел./факс: (38 0412) 40 07 32
E-mail: wicc.shelter@gmail.com

Запоріжжя

Для отримання інформації,
будь ласка, зверніться до
Представництва МОМ в Україні
Тел.: (38 044) 568 50 15
E-mail: iomkievcomm@iom.int
Website: www.iom.org.ua,
<http://stoptrafficking.org>
Facebook:
<https://www.facebook.com/IOM.Ukraine>

Івано-Франківськ

Благодійний Фонд «Карітас» УГКЦ
Наталя Козакевич,
Оксана Куїмова
Тел./факс: (38 0342) 77 99 89
E-mail: caritas-ivano-frankivsk@ukr.net
Website: www.caritas.if.ua

Київ

Для отримання інформації,
будь ласка, зверніться до
Представництва МОМ в Україні
Тел.: (38 044) 568 50 15
E-mail: iomkievcomm@iom.int
Website: www.iom.org.ua,
<http://stoptrafficking.org>
Facebook:
<https://www.facebook.com/IOM.Ukraine>

Кіровоград

Кіровоградська обласна служба
з актуальних питань жіноцтва
Аліна Осокіна
Тел: (38 0522) 36 10 33;
(38 0522) 22 58 90
Факс: (38 0522) 22 65 79;
(38 0522) 22 65 06
E-mail: nmet@library.kr.ua;
omh@library.kr.ua;
ver_alina@mail.ru

Луганськ

«Жінки Донбасу»
Лілія Ковешнікова
Моб.: (38 050) 900 71 70
E-mail: womdon@gmail.com

Луцьк

Асоціація місцевого розвитку «Велес»
Віктор Вальчук
Моб.: (38 095) 523 37 53
E-mail: valchuk2679@gmail.com

«Волинські перспективи»

Ніна Пахом'юк
Гаряча лінія: (38 0332) 72 71 98
Моб.: (38 050) 690 48 29
E-mail: extrim@lt.ukrtel.net

Львів

Західноукраїнський центр
«Жіночі перспективи»
Олена Кальбус,
Люба Максимович
Гаряча лінія: (38 0322) 962 962
Тел.: (38 0322) 44 93 21
Тел./факс: (38 0322) 95 50 60
E-mail: kalbusolena@gmail.com;
Luba_Maksymovych@women.lviv.ua
Website: www.women.lviv.ua

Миколаїв

Миколаївський фонд «Любисток»
Маргарита Пархоменко
Тел.: (38 0512) 47 82 69
Моб.: (38 097) 210 64 49
E-mail: margaritap@ukr.net

Одеса

Громадський рух «Віра, Надія, Любов»
Ольга Костюк,
Єлизавета Левіна,
Євген Фомін
Тел./факс: (38 048) 777 25 17
E-mail: semikop@te.net.ua
Facebook:
<https://www.facebook.com/odvnl>

Полтава

Для отримання інформації,
будь ласка, зверніться до
Представництва МОМ в Україні
Тел.: (38 044) 568 50 15
E-mail: iomkievcomm@iom.int
Website: www.iom.org.ua,
<http://stoptrafficking.org>
Facebook:
<https://www.facebook.com/IOM.Ukraine>

Рівне

Центр підтримки громадських ініціатив
«Чайка»
Тетяна Білковська,
Лариса Гунько
Тел.: (38 0362) 69 00 00,
(38 0362) 23 43 48
Тел./факс: (38 0362) 23 34 57
Моб.: (38 097) 549 57 30;
(38 096) 126 52 58
E-mail: chayka@rivne.com

Суми

Сумська обласна організація
«Професійна Ліга соціальних
працівників Сумщини»
Едуард Глоба
Моб. (38 095) 926 85 04
E-mail: globa2774@gmail.com

Тернопіль

ТМЖК «Відродження нації»
Галина Кравець,
Марина Пасечник
Гаряча лінія:
0-800-505-50-1 (безкоштовно)
527 (безкоштовно) для абонентів
КиївСтар, Life:) та МТС
Тел.: (38 0352) 52 39 52
Моб.: (38 067) 391 48 16
E-mail: galina_kravets@ukr.net
Facebook:
<https://www.facebook.com/vidrodzhennya>

Ужгород

«Веста»
Віра Попович,
Інна Сабадош
Гаряча лінія: (38 03122) 3 20 91
Тел.: (38 03122) 3 20 91
Моб.: (38 050) 693 95 13
E-mail: vestainna@gmail.com

Харків

ГО «Шлях до життя»
Яна Шарун
Моб.: (38 050) 576 90 81
E-mail: sharun1979yana@gmail.com

Херсон

ХОЦ «Успішна жінка»
Анжела Литвиненко
Тел./факс: (38 0552) 42 35 66
E-mail: alytvynenko.sw@gmail.com
Facebook:
<https://www.facebook.com/uspishnajinka>

Хмельницький

Благодійний фонд «Ксена»
Оксана Устинова
Тел.: (38 067) 223 41 85
E-mail: ksenaustynova@gmail.com

Черкаси

Для отримання інформації,
будь ласка, зверніться до
Представництва МОМ в Україні
Тел.: (38 044) 568 5015
E-mail: iomkievcomm@iom.int
Website: www.iom.org.ua,
<http://stoptrafficking.org>
Facebook:
<https://www.facebook.com/IOM.Ukraine>

Чернівці

ЧОГМО «Сучасник»
Ельвіра Мручковська
Тел.: (38 0372) 58 55 96
Факс: (38 0372) 57 76 5
E-mail: elya@utel.net.ua
Website: www.suchasnyk.org.ua

Чернігів

Чернігівський громадський комітет
захисту прав людини
Наталія Піддубна
Тел./факс: (38 0462) 62 53 81
E-mail: protection.ua@gmail.com
Website: www.protection.org.ua
Facebook:
<https://www.facebook.com/Chernihiv.Human.Rights.Committee>

**НАЦІОНАЛЬНА «ГАРЯЧА» ЛІНІЯ З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ
ТА КОНСУЛЬТУВАННЯ МІГРАНТІВ**

0-800-505-501

(безкоштовно зі стаціонарних телефонів у межах України)

або

527

(безкоштовно з мобільного)

WWW.STOPTRAFFICKING.ORG.UA

WWW.MIGRANTINFO.ORG.UA

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ: ДОВІДНИК ДЛЯ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

1. Учасники кримінального провадження
2. Потерпіла особа. Права та обов'язки
3. Свідок
4. Інші учасники процесу
5. Що відбувається під час досудового розслідування
6. Слідчий
7. Що відбувається під час судового провадження?
8. Чому протягом досудового слідства та судового розгляду важливо говорити правду
9. Як слухати запитання
10. Як відповідати на запитання
11. Чому важливо протидіяти негативним почуттям
12. Як поводитися під час зустрічі з обвинуваченою особою
13. Забезпечення безпеки
14. Цивільний позов у кримінальному провадженні
15. Встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми
16. Терміни кримінального провадження
17. Додаток 1. Клопотання
18. Додаток 2. Скарга
19. Громадські організації, що надають допомогу особам, які постраждали від торгівлі людьми

Довідник підготовлено в рамках проекту «Зміцнення механізмів протидії торгівлі людьми в системі правоохоронних та судових органів України», що виконується Представництвом Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні у співпраці з представниками судової влади України, Національною школою суддів України, Генеральною прокуратурою України, Національною академією прокуратури України та Міністерством внутрішніх справ України за фінансування Державного департаменту США.

Усі права захищено. Жодну частину цієї публікації не можна відтворити або переробити у будь-якому вигляді та будь-яким способом, зокрема електронним, механічним, фотокопіюванням та іншим, без попередньої письмової згоди Міжнародної організації з міграції.

Погляди, викладені в цій публікації, не обов'язково відображають думку Державного департаменту США.